

УДК 623.441/443

© **Оксана ЯНКОВЕНКО**

НАГОРОДНА ВОГНЕПАЛЬНА ЗБРОЯ З КОЛЕКЦІЇ МЕМОРІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ «НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ІСТОРІЇ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ 1941 – 1945 РОКІВ»: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Аналізується колекція «Зброя і техніка», що зберігається у фондах Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років», зокрема зразки нагородної вогнепальної зброї. Висвітлюється бойовий шлях учасників Великої Вітчизняної війни, які за свої військові досягнення були відзначені вогнепальною зброєю.

Ключові слова: *Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років», нагородна вогнепальна зброя, пістолет системи Браунінг, пістолет ТК, пістолет системи Маузера.*

У фондах Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років» – тисячі унікальних музеалій. Важливим складником музейної колекції є група зберігання «Зброя і техніка», яка нині налічує майже 2 тис. одиниць музейних предметів.

Особливий інтерес викликають зразки вогнепальної зброї – найбільш масової серед усіх видів військового арсеналу. Це, зокрема, револьвери й пістолети, пістолети-кулемети, гвинтівки й карабіни, автомати та кулемети. На сьогодні музейна колекція містить понад 540 одиниць вогнепальної зброї (приведеної у небоєздатний стан) радянського та іноземного виробництва, що застосовувалася у війнах та локальних конфліктах ХХ ст.

Фундамент колекції було закладено в 1974 р., коли відповідно до наказу Міністерства культури УРСР Державний історичний музей УРСР у м. Києві передав у фонди Меморіалу 147 одиниць вогнепальної зброї різних моделей і систем періоду Великої Вітчизняної війни. Відтоді музейна колекція збільшилася майже вчетверо.

Справжній інтерес становить зброя, передана безпосередніми учасниками бойових дій та їхніми нащадками. Ці реліквії нагадують нинішньому й прийдешньому поколінням про славні подвиги предків. За кожним із таких раритетів – чиясь людська доля.

Предметом дослідження цієї роботи є нагородна вогнепальна зброя, зокрема аналіз колекції, що зберігається у фондах Меморіального комплексу «Національний

музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років», та висвітлення бойового шляху учасників Великої Вітчизняної війни, які за свої військові досягнення були відзначені вогнепальною зброєю.

Нагородна зброя – це персоніфікована зброя, що є почесною нагородою для особливого відзначення військовослужбовців за їхні бойові подвиги та заслуги, зокрема, вогнепальна або холодна – револьвер, пістолет, гвинтівка, мисливська рушниця, шпага, шабля, палаш, шашка, кортик тощо. Зазвичай на такій зброї, окрім відповідного напису про відмінності й заслуги, вказуються прізвище, ім'я та по батькові (прізвище та ініціали) нагородженого, тому нагородну зброю також часто називають іменною. Напис виконується (гравірується) безпосередньо на зброї або на металевій пластині (із золота, срібла, латуні та інших металів), що кріпиться до зброї, на піхвах чи кобурі.

Традиція вручення нагороди як заохочення за ратні справи існувала ще в IX – XV ст., коли князі Київської Русі нагороджували воїнів гривнами, хрестами, кубками, золотими ланцюгами та монетами. Гривною нагороджували ще при київському князі Володимирі. В історичних документах вона вперше згадується в 1015 р. у «Повісті минулих літ» Нестора Літописця [1].

За часів Івана Грозного гривна як відзнака зникла з ужитку. Натомість розповсюдилося дарування золотих ланцюгів і грошей. Ратним людям жалували також обладунки, коней та зброю.

У XVII ст. типовим було нагородження булавою чи її різновидом (пірначем, шестопером). Булави удостоювалися окремі посадові особи, а серед українського козацтва її вручали як символ влади. Виготовляли булаву з величезною розкішшю, для її оздоблення використовували золото, срібло, смарагди [2]. Булава Богдана Хмельницького – один із найголовніших знаків гетьманського титулу – виготовлена в XVII ст. в Османській імперії з рога носорога та інкрустована слоновою кісткою (нині зберігається в Музеї Війська Польського у Варшаві, куди потрапила після Другої світової війни) [3].

За часів Петра I з'явилася традиція нагороджувати орденами, медалями та почесними знаками, а в окремих випадках за військові подвиги – також зброєю.

У XVIII ст. за військову відзнаку та особливі бойові дії командному складу російської армії вручалася золота зброя – шпага або шабля. Про те, що це була дійсно почесна нагорода, свідчить той факт, що всього золотою зброєю було відзначено 117 осіб [4]. Серед нагороджених прізвища відомих полководців – О.В. Суворова, який двічі, у 1775 р. та 1789 р., відзначений шпагою з діамантами за перемогу над турками, та героя Вітчизняної війни 1812 р. М.І. Кутузова, нагородженого золотою шпагою з діамантами та лавровим смарагдовим вінком [5; 6]. Згодом коло нагороджених почесною золотою зброєю значно розширилося, до нього увійшли офіцери армії та флоту дворянського походження нижчих чинів.

Майже 100 років тому таке поняття, як нагородна зброя, з'явилося і в радянській нагородній системі.

Один із перших декретів радянської влади – «Про знищення станів і цивільних чинів» (від 10 листопада 1917 р.) – скасував нагородну систему Російської імперії.

Спочатку нова влада нагороджувала осіб, що відзначилися, цінними подарунками. Бійців і командирів – речами, які мали хоч якусь мінімальну фалеристичну або практичну цінність: Почесною революційною зброєю – іменними шашками, шаблями, пістолетами й револьверами, червоними революційними шароварами, портсигарами з дарчими написами, годинниками, патефонами, куртками, чобітьми, комплектом обмундирування, натільною білизною тощо [7]. Подібні заохочення були досить поширеними насамперед тому, що в процедурному плані не вимагали спеціальних дозволів.

Надалі ця обставина – відсутність паперової тяганини при здійсненні нагородження – відіграла основну роль як у передвоєнні роки в РСЧА, так і в роки розвинутого соціалізму в радянській армії. На нагороджуваного не потрібно було складати подання, завірене підписом безпосереднього начальника, заповнювати нагородний лист і відправляти його на розгляд у Москву, а потім чекати ствердної або негативної відповіді. Достатньо було лише ініціативи командира, без дотримання будь-яких формальностей, тому ця форма заохочення була досить поширеною у військах. У перший рік створення Червоної армії досить часто увесь особовий склад рот і навіть батальйонів відзначався годинниками, пістолетами німецького та англійського виробництва, японськими карабінами, австрійськими палашами, взуттям та шкіряними куртками тощо.

У радянській нагородній системі такий вид відзнаки, як зброя, з'явився в роки громадянської війни 1918 – 1920 рр. 8 серпня 1919 р. за заслуги і вміле керівництво військами Президія Всеросійського центрального виконавчого комітету (ВЦВК) нагородила бойовою Золотою зброєю (з прикріпленим до руків'я знаком ордена Червоного Прапора) Головнокомандувача військ радянської республіки С.С. Каменєва і командувача армії Східного фронту В.І. Шоріна [8; 9]. Пізніше, 20 листопада 1919 р., – народного героя С.М. Будьонного, який «виявив на чолі свого кавалерійського корпусу особливу хоробрість, широку ініціативу, енергію і розпорядливість» у боях на різних ділянках Південного й Південно-Східного фронтів [10]. Ще один воєначальник громадянської війни М.М. Тухачевський став володарем нагородної зброї за визволення Омська [11].

Першим серед воєначальників вищого рангу, нагороджених Почесною революційною зброєю після її офіційного запровадження (8 квітня 1920 р.), був командувач армії І.П. Уборевич, відзначений за розгром військ Денікіна [10]. Надалі її володарями стали ще кілька радянських командирів. Наприклад, за перемогу над Врангелем і за визволення Криму Почесною золотою зброєю був нагороджений М.В. Фрунзе, за бої на польському фронті – С.К. Тимошенко [13; 14].

Утім, Почесну революційну зброю (Золота бойова зброя, Червонопрапорна зброя – називали по-різному) вручали вкрай рідко. За роки громадянської війни і після її закінчення офіційно відбулося всього 21 нагородження [15].

Оскільки відзнак у Червоній армії вочевидь не вистачало, наприкінці громадянської війни керівництво ВЦВК вирішило заснувати для заохочення найбільш видатних полководців ще одну нагороду – почесну вогнепальну зброю зі

знаком ордена Червоного Прапора (вручали особам, раніше нагородженим шашкою з орденом Червоного Прапора). 26 січня 1921 р. іменні маузери із зображенням ордена Червоного Прапора на руків'ї були вручені Головнокомандувачу Червоної армії С.С. Каменєву та командувачу 1-ї кінної армії С.М. Будьонному [16; 17]. Це було перше і єдине нагородження Почесною революційною вогнепальною зброєю. Після утворення у грудні 1922 р. Союзу Радянських Соціалістичних Республік існування нагороди було підтверджено постановою Президії Центрального Виконавчого Комітету СРСР від 12 грудня 1924 р.

Попри те, що з 1930 р. до 1968 р. і відбувалося нагородження холодною і вогнепальною зброєю в СРСР, однак не мало чіткої юридичної бази. Основна частина тих, хто був нагороджений вогнепальною зброєю, припадає на роки Великої Вітчизняної війни.

Колекція нагородної вогнепальної зброї Меморіалу налічує 13 одиниць. Хронологічні рамки нагородження – 1920 – 1959 рр. Перші надходження такої зброї до музейної колекції датовані 1974 р. (передані, як значилося вище, Державним історичним музеєм, що, у свою чергу, одержав цю зброю з виставки «Партизани України в боротьбі проти німецько-фашистських загарбників», створеної ще в роки Великої Вітчизняної війни), згодом окремі зразки нагородної вогнепальної зброї передавали в музей у 1975 р., 1984 – 1986 рр., 1990 р. та 2000 р. ті, хто був нею нагороджений особисто, чи їхні рідні й близькі.

Безперечний інтерес викликають особи нагороджених, їхні долі, адже кожен, відзначений цією нагородою, заслуговує на шану та повагу. Володарями нагородної вогнепальної зброї, що зберігається у фондозбірні музею, є як кадрові військові, що відмінно зарекомендували себе в період служби в лавах РСЧА в передвоєнний період, у роки Великої Вітчизняної та по війні, так і представники руху Опору й прості мирні громадяни, які доклали максимум зусиль для того, аби перемогти ворога. За плечима кожного з них військова звитяга та відданість Вітчизні, а найчастіше – подвиг, гідний наслідування.

Значна кількість учасників Великої Вітчизняної війни за військову звитягу, мужність і героїзм, виявлені в боях із ворогом, були нагороджені бельгійським пістолетом системи Браунінга. Необхідно зазначити, що прототип цього пістолета американський конструктор Джон Мозес Браунінг розробив ще наприкінці 1895 р. Однак склалося так, що на батьківщині автора виробників ця зброя не зацікавила, тому його самозарядний пістолет побачив світ у Бельгії. Першим і найбільшим виробником пістолетів Браунінга в Європі була бельгійська фірма «Fabrique Nationale d'Armes de Guerre (FN)». Звідси й стійке словосполучення «бельгійський браунінг».

Пістолет одержав назву «Модель 1899 Браунінг» й був виготовлений у кількості декількох тисяч примірників. Виробництво його зменшеного варіанта, який найчастіше називають моделлю 1900 (калібр 7,65-мм), почалося в 1900 р. Згодом з'явилися більш удосконалені моделі: Браунінг 1903 р. (калібр 9,00-мм), Браунінг 1906 р. (калібр 6,35-мм), Браунінг 1910/1912 р. (калібр 7,65 та 9,00-мм).

Змодельований пістолет Браунінг М. 1900 і патрон до нього визначив напрям розвитку короткоствольної зброї особистої самооборони на багато десятиліть уперед.

Конструкція пістолета виявилася досить вдалою, його компактність, невелика маса, плоска форма самої зброї, швидкозмінний магазин, розміщений у руків'ї, наявність відразу трьох запобіжних пристроїв від випадкових пострілів, вдале розміщення центру тяжіння й зручне перезарядження принесли йому неабияку славу. Достатньо згадати, що кількість пістолетів зразка 1900 р., виготовлених до 1912 р., становила 1 млн, моделі 1906 р. – понад 4 млн, а модель 1903 р. випускалася впродовж 37 років. Пістолет був розповсюдженою зброєю в роки Першої та Другої світових воєн. Конструкції Браунінга неодноразово копіювалися і служили предметом наслідування для фахівців інших країн. Пістолет Браунінга Кольт М. 1911 донині є одним із найпопулярніших у світі [18].

У музейній колекції зберігається п'ять нагородних пістолетів системи Браунінга. Один із них належав Герою Радянського Союзу Івану Макаровичу Журбі (1915 – 1962), українцю, уродженцю с. Кам'яно-Білоярського (нині Мендикарінський район Костанайської області, Казахстан) із родини переселенців.

У грудні 1941 р. Іван Журба був призваний на службу до лав Червоної армії і направлений на фронт. Учасник Іранського походу 1941 р., боїв за Моздок у складі Кавказького фронту.

У 1943 р. молодший лейтенант І.М. Журба закінчив курси вдосконалення офіцерського складу й обійняв посаду командира роти мотострілецького батальйону 23-ї гвардійської мотострілецької бригади, що діяла в складі 1-го Українського фронту.

Відзначився І.М. Журба під час битви за Дніпро та Київ. На початку листопада 1943 р. рота під його командуванням однією з перших форсувала Дніпро, прорвала німецьку оборону в районі с. Святошине (нині в межах Києва) й, розгромивши переважаючі сили противника, захопила значні трофеї, згодом вийшла до шосейної дороги Київ – Житомир і відрізала противнику шляхи відступу. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 3 червня 1944 р. гвардії молодший лейтенант Іван Журба був удостоєний високого звання Героя Радянського Союзу із врученням ордена Леніна і медалі «Золота Зірка» [19]. З нагоди цієї події командування 23-ї гвардійської мотострілецької Васильківської Червонопрапорної бригади нагородило його пістолетом Браунінга, на кожусі затвора якого вигравірувано напис: «Герою Радянського Союзу Журбі І.М. командування 23 ГКВ МСБ» [20].

Удруге в боях за Україну лейтенант І.М. Журба відзначився під час ліквідації львівського угруповання противника, за що 13 серпня 1944 р. був нагороджений орденом Червоного Прапора.

Бойовий шлях І. Журба закінчив у Чехословаччині. За роки війни був тричі поранений, нагороджений орденом Червоної Зірки, американським орденом «За заслуги» з грамотою президента США Ф. Рузвельта, бойовими медалями.

По війні – звільнений у запас. Мешкав і працював у м. Кзил-Орда (Казахстан). Згодом разом із родиною переїхав до Києва [21].

Багато учасників Великої Вітчизняної війни були кадровими офіцерами, за плечима яких часто була не одна війна. У 1920 р. добровільно вступив у лави Червоної

армії Микола Дмитрович Ігнатов (1902 – помер – невідомо), росіянин, уродженець м. Липецька Воронежської області.

Учасник бойових дій проти польських інтервентів, розгрому Врангеля в Криму, придушення Кронштадтського заколоту. У 1923 р. М.Д. Ігнатову – «Стійкому захиснику пролетарської революції від РВС СРСР» – було вручено пістолет системи Браунінга [22].

У 1927 р. Микола Дмитрович закінчив Київську військову школу зв'язку ім. М.І. Калініна. На посаді начальника зв'язку 23-ї змішаної авіаційної бригади брав участь у бойових діях на р. Халхін-Гол.

У роки Великої Вітчизняної війни М.Д. Ігнатов обіймав посади начальника зв'язку ВПС Приволзького військового округу, 21-ї та 50-ї армій, 1-го бомбардувального авіаційного корпусу та 16-ї повітряної армії. Учасник оборонних боїв у Білорусії, Московської битви, Воронежсько-Харківської наступальної та Харківської оборонної операцій, битви на Курській дузі, визволення Лівобережної України, Білорусії, Польщі. У бойових характеристиках від 26 січня 1944 р. та 22 січня 1945 р. значиться: «В усіх операціях, проведених армією на орловсько-курському, севському, глухівському, конотопському, бахмацькому, чернігівському, гомельсько-речицькому та мозерському напрямках, успішно забезпечував управління частинами... Під його керівництвом була проведена значна робота з організації виявлення літаків противника й наведення авіації на цілі. Лише в ході літнього наступу 1944 р. льотчики виявили 745 цілей, провели 156 повітряних боїв, збили 213 літаків противника...» [23; 24].

Після війни продовжував службу у ВПС у складі Групи радянських окупаційних військ у Німеччині, згодом обіймав посаду начальника військ зв'язку винищувальної авіації ППО країни. З 1951 р. генерал-майор авіації М.Д. Ігнатов – у запасі. Мешкав у Києві [25].

Велика життєва сила, стремління жити, боротися, перемагати – ці риси притаманні багатьом учасникам Великої Вітчизняної війни, зокрема й С.О. Стеценку – одному з організаторів і керівників підпільного та партизанського руху на окупованій території України, який одержав в 1944 р. іменний пістолет Браунінга від Військової ради 2-го Білоруського фронту [26].

Степан Омелянович Стеценко (1903 – 1989), українець, народився в с. Стоянівка Новоукраїнського району Кіровоградської області.

З 1920 р. – у лавах Червоної армії. З 1922 р. – на комсомольській та партійній роботі. Після закінчення в 1923 р. партшколи в Єлисаветграді (з 1934 р. – Кіровоград) працював у партійних, комсомольських та профспілкових органах Єлисаветградської (з 1924 р. – Зинов'ївської) округи. У 1930 – 1932 рр. – редактор Зинов'ївської міської газети.

З 1932 р. – завідувач відділу, другий секретар Луганського (з 1935 р. – Ворошиловградського) міськкому партії. У 1937 р. переведений на посаду секретаря парткому паровозобудівного заводу. 1 червня 1938 р. заарештований за звинуваченням у керівництві правотроцькістською змовою. 18 березня 1940 р. звільнений з-під варті, справу було припинено за відсутністю складу злочину. Після звільнення Степан Стеценко працював завідувачем облліспрому.

З початком Великої Вітчизняної війни займався питаннями евакуації промислового обладнання на схід України та налагодження випуску оборонної продукції для фронту. У 1942 – 1943 рр. очолював Ворошиловградський підпільний обком Компартії України. Діяти доводилося в надзвичайно складних умовах, оскільки саме в цьому регіоні були зосереджені значні військові сили, фронтові тили та штабні установи ворога. С. Стеценко постійно перебував серед рядових підпільників, рейдуючи по населених пунктах Ворошиловградщини. Був організатором масового саботажу та диверсій на місцевих підприємствах. Після німецької окупації обраний секретарем Ворошиловградського міськкому Компартії України.

По війні з 1947 р. – голова виконкому Ворошиловградської обласної ради. У 1950 р. призначений першим секретарем Чернівецького міськкому партії, з 1955 р. працював в апараті ЦК КПУ. З 1955 р. – другий секретар Черкаського обкому Компартії. У 1963 – 1967 рр. – голова виконкому Черкаської обласної ради. У квітні 1967 р. переведений на посаду першого заступника Голови Президії Верховної Ради Української РСР. У 1975 р. вийшов на пенсію. Депутат Верховної Ради УРСР. Нагороджений трьома орденами Леніна, орденами Жовтневої Революції, Вітчизняної війни I ст., Червоної Зірки, Трудового Червоного Прапора тощо [27].

Нерідко в роки війни власниками нагородної вогнепальної зброї ставали діти. На вічне зберігання до фондозбірні Меморіалу передали особисто свої бельгійські Браунінги Сергій Добринов та Володимир Виговський.

Сергій Васильович Добринов (1933 р.н.), українець, народився в Києві. Коли почалася війна, йому виповнилося лише 8 років. Наприкінці липня 1941 р. хлопчик разом із товаришем утік на фронт. Діти залізли в накритий брезентом кузов однієї з автомашин, що рухалася до Голосіївського лісу. Товаришеві не поталанило: його зняли на першому ж перевірочному пункті, а Сергійка помітили, коли вже розвантажували авто. Хлопчика нагодували й збиралися відправити додому, але доля розпорядилася інакше. Уночі з групою червоноармійців він опинився в захопленому ворогом селі. У руїнах одного з будинків залишилися поранені бійці із прапором військової частини. 8-річний хлопчик, дякуючи своєму невеликому зросту, проник у руїни, врятував прапор частини й вивів з оточення 8 поранених бійців. Однак при цьому одержав поранення ноги від розриву ворожої гранати [28]. Командування частини нагородило юного героя пістолетом системи Браунінга, а лист-подяку відправило рідним хлопця [29]. У листі, підписаному командиром дивізії Горшковим і комісаром Октябрським, бійці 206-ї стрілецької дивізії висловили щиру подяку матері за виховання сина [30].

Володимир Степанович Виговський (1929 р.н.), поляк, уродженець Житомирської області.

Із січня 1942 р. 13-річний школяр Володя Виговський – зв'язковий-розвідник Коростенського антифашистського підпілля. Після викриття підпільної групи в січні 1943 р. (йому вдалося уникнути арешту) зробив у своєму щоденнику запис: «Тільки що я був очевидцем страти друзів. Їх повісили. Мені не віриться, що їх немає. Та не може бути й мови: вони будуть жити вічно!». З червня 1943 р. – розвідник загону ім. Дзержинського Житомирського партизанського з'єднання під командуванням

С.Ф. Маликова. Одночасно з виконанням бойових завдань командування Володя складав вірші. Переписані на окремих аркушах паперу, вони поширювалися по селах, зачитувалися до дірок. Був двічі поранений. У січні 1944 р. командування партизанського загону за звитягу та хоробрість нагородило юного розвідника пістолетом Браунінга [31]. З 1944 р. після розформування бригади – розвідник передових частин особливого призначення 60-ї армії 1-го Українського фронту. Брав участь у визволенні Києва, Кракова, Варшави та в здобутті Берліна. Під час Берлінської операції зазнав третього важкого поранення.

По війні інвалід I групи. Спортсмен-радіолюбитель. Член Спілки письменників України. Враження воєнних років відтворив у повісті «Вогонь юного серця» (1953 р.) та збірці оповідань «Незвичайна розвідка» (1967 р.) [32].

За часів СРСР як нагороду досить часто вручали пістолет ТК (Тульський, системи Коровіна). Колекція вогнепальної нагородної зброї Меморіального комплексу містить 3 пістолети цієї системи.

Конструктор Сергій Олександрович Коровін зайнявся розробкою пістолета ще в 1924 р. У 1925 р. ТЗЗ (Тульський зброярський завод) отримав від спортивного товариства «Динамо» замовлення на розробку 6,35-мм пістолета кишенькового типу під патрон Браунінга. Виробництво нового пістолета, який дістав офіційну назву «Пістолет Тульський, Коровіна, зразка 1926», або просто ТК, розпочалося восени 1926 р. До появи ТК найбільш популярним пістолетом калібру 6,35-мм був Браунінг 1906 р. Однак виявилось, що у пістолета ТК більша початкова швидкість кулі обумовлена застосуванням патронів із посиленими зарядами, а також більшою довжиною ствола; більша кількість патронів у магазині (8 проти 6); покращені прицільні можливості; більш зручні руків'я та місце розташування запобіжника. Сконструйований як спортивний зразок, пістолет користувався значним успіхом серед командного складу Червоної армії. Його широко використовували як особисту зброю самозахисту високопоставлені чиновники ВКП(б), офіцери РСЧА й оперативники НКВС. Виробництво пістолета тривало до 1935 р. З осені 1926 р. до 1935 р. було випущено кілька десятків тисяч ТК, але точна кількість випущених пістолетів невідома [33].

Трагічною й водночас героїчною була доля власника нагородного пістолета ТК Героя Радянського Союзу Дмитра Івановича Турбіна (1903 – 1944), росіянина, уродженця м. Суми.

У 1922 р. Д.І. Турбін добровільно вступив до лав Червоної армії. Навчався в Харківській артилерійській школі командного складу, а після її розформування – в Одеській артшколі ім. М.В. Фрунзе. У 1927 р. після закінчення Військово-технічної академії обіймав посаду командира артилерійської батареї в Білоруському військовому окрузі, де зарекомендував себе умілим командиром та наставником. У серпні 1931 р. Реввійськкрасою Білоруського військового округу за зразкову оглядову стрільбу нагороджений пістолетом ТК (Тульський, системи Коровіна), про що свідчить відповідний напис на металевій накладці зброї [34].

У 1937 р. закінчив Ленінградську артилерійську академію ім. Ф.Е. Дзержинського. Був учасником радянсько-польського протистояння (17 – 28 вересня 1939 р.). Звання

Героя Радянського Союзу удостоєний 7 квітня 1940 р. за прорив лінії Маннергейма в ході радянсько-фінляндської війни [35].

На фронтах Великої Вітчизняної з червня 1941 р. Командував артилерійською бригадою, артилерією армій та фронтів. Був учасником оборонних боїв на території України – у районі Станіслава. У серпні 1941 р. потрапив в оточення в районі с. Підвисоке Кіровоградської області (урочище Зелена брама), але з невеликою частиною бійців вирвався з ворожого кільця.

Далі віхами фронтового життя воїна стали Харківська наступальна операція 1942 р., Сталінградська та Курська битви. Генерал-лейтенант Д.І. Турбін, командувач артилерії 1-го Українського фронту, брав активну участь у підготовці та проведенні Київської наступальної та оборонної операцій 1943 р. Напередодні наступу в листі до рідних писав: «Залишилося три години поспати, а о п'ятій змахну своєю диригентською паличкою й полетять разом зі свинцем та сталлю прокляття нашого народу на голови фріців» [36].

Нехтуючи небезпекою, Д.І. Турбін багато часу проводив серед артилеристів на передовій. 11 січня 1944 р. у ході Житомирсько-Бердичівської операції під час об'їзду артилерійських частин був важко поранений. 23 січня помер у госпіталі [37]. Похований у Києві у сквері заводу ім. Артема, пізніше перепохований у Парку Слави [38].

На початку 1930-х рр. власником іменного пістолета ТК став Сергій Георгійович Горячев (1897 – 1983), росіянин, уродженець м. Петроград (нині Санкт-Петербург).

Учасник Першої світової війни, унтер-офіцер російської імператорської армії. З листопада 1919 р. – у рядах РСЧА. Учасник громадянської війни. Перебуваючи на командних посадах у міжвоєнний період, загартовуючи волю та удосконалюючи бойовий досвід, він досяг високої майстерності в управлінні військами. 1 січня 1933 р. його, як передовика бойової та політичної підготовки, командування 33-ї стрілецької дивізії Білоруського військового округу нагородило пістолетом ТК (Тульський, системи Коровіна) [39].

Велику Вітчизняну війну С.Г. Горячев зустрів на посаді коменданта Ковельського укріпрайону. Учасник прикордонної сутички 1941 р., оборонних боїв у Литві та битви за Москву. З вересня 1942 р. – командир 7-го стрілецького корпусу, який за успішні бойові дії в ході Сталінградської битви був перейменований у 35-й гвардійський стрілецький корпус. 26 березня 1944 р. з'єднання корпусу одними з перших вийшли по річці Прут на державний кордон із Румунією. За відмінні бойові дії, героїзм особового складу та вихід на державний кордон 35-му гвардійському стрілецькому корпусу 24 квітня 1944 р. було присвоєно почесне найменування «Прутський». Корпус, очолюваний С.Г. Горячевим, пройшов із боями через територію Румунії, Угорщини, Чехословаччини і завершив бойовий шлях в Австрії, де зустрівся із союзними англійськими військами.

Серед численних бойових нагород, якими в роки війни був нагороджений генерал-лейтенант С.Г. Горячев, – три ордени Леніна, чотири – Червоного Прапора, два ордени Суворова II ст., а також іноземні нагороди: два ордени Тудора Владмиреску (Румунія) та орден Червоної Зірки (Угорщина).

По війні генерал-лейтенант С.Г. Горячев продовжував командувати корпусом. З червня 1948 р. навчався на Вищих академічних курсах при Вищій військовій академії ім. К.Є. Ворошилова, по закінченні яких був помічником командувача, а згодом командувачем 8-ї гвардійської армії в Групі радянських окупаційних військ у Німеччині. З 1954 р. – начальник Управління бойової підготовки Київського військового округу. Із квітня 1958 р. – у запасі. Мешкав у Києві. Тривалий час очолював Військово-наукове товариство при Київському окружному Будинку офіцерів [40].

До когорти нагороджених пістолетом ТК потрапив і старший машиніст крейсера «Червона Україна» Костянтин Герасимович Шеховцев (1906 – 1978), росіянин, уродженець м. Києва.

Після закінчення школи працював складальником суден Київських судноремонтних майстерень Держпароплавства. З 1926 р. до 1928 р. навчався на курсах робітфаку, потім вступив до навчального загону Чорноморського флоту.

З 1929 р. К.Г. Шеховцев – машиніст, старший машиніст крейсера «Червона Україна», на борту якого в 1930 р. здійснив перехід у Середземне море, відвідавши Італію та Грецію. У 1932 р. брав активну участь у капітальному ремонті судна. 16 жовтня 1933 р., у день 11-ї річниці шефства комсомолу над флотом, за самовіддану працю зі зміцнення обороноздатності ВМФ Червоної армії ЦК ВЛКСМ нагородив командира відділення головного машиніста крейсера «Червона Україна» старшину К.Г. Шеховцева пістолетом ТК [41].

Наступні кілька років Шеховцев служив на крейсері «Красный Кавказ». Із січня 1937 р. до серпня 1941 р. обіймав посаду старшого техника-механіка на суднобудівному заводі ім. А. Марті в Миколаєві. З березня 1938 р. зарахований до кадрового складу ВМФ із присвоєнням військового звання молодшого військового техника, з лютого 1939 р. – військового техника 2 рангу.

У серпні 1941 р. К.Г. Шеховцева відряджено до резерву штабу Чорноморського флоту в Севастополі, у вересні 1941 р. – до Технічного управління ВМФ у Москві, де призначено помічником військового представника на насосно-компресорний завод «Красный Факел» (Москва). У листопаді 1941 р. – січні 1942 р. у складі Технічного управління ВМФ продовжував працювати в Ульяновську. З лютого 1942 р. – начальник військових транспортів, котрі супроводжував на діючі флоти та флотилії ВМФ до 1943 р. У 1942 р. за відмінну роботу з ремонту кораблів та бойової техніки старший технік-лейтенант К.Г. Шеховцев нагороджений почесною грамотою Наркома ВМФ СРСР.

У 1943 – 1944 рр. служив помічником військового керівника на заводі «Красный Факел». У грудні 1944 р. призначений військовим керівником групи заводів у Москві.

Після війни був військовим керівником Кузнецького металургійного комбінату. У квітні 1946 р. одержав військове звання капітана інтендантської служби. 24 лютого 1956 р. у званні майора вийшов у запас. Жив і працював у Києві [42].

У 1975 р. у колекції вогнепальної нагородної зброї Меморіалу з'явився пістолет системи Маузера – німецький самозарядний, розроблений у 1893 р. працівниками компанії «Маузер» – братами Фіделем, Фрідріхом і Йозефом Федерле. Учасниками

цього винаходу були також співвласники фірми «Маузер» брати Пауль та Вільгельм Маузери. У 1895 р. пістолет був запатентований на ім'я Пауля Маузера в Німеччині, у 1896 р. – у Великобританії, а в 1897 р. почалося його серійне виробництво. Однією з причин великої популярності пістолета Маузера була його значна на той час потужність. Пістолет позиціонувався як легкий карабін: дерев'яна кобура використовувалася як приклад, а забійна сила кулі була розрахована на дальність понад 1000 м. Було випущено чимало варіантів пістолета (калібр 9,00 та 7,63-мм), однак найбільш відомою та розповсюдженою була модель 1912 р. Нині пістолети Маузера різних модифікацій (1896, 1898, 1903, 1905, 1912, 1920 та 1926 рр.) об'єднують єдиним позначенням К-96. Пістолет використовувався в ході багатьох воєн: другої англо-бурської, Першої світової, громадянських (у Росії, Іспанії та Китаї), японсько-китайської та Другої світової [43].

До музею пістолет системи Маузера передала дружина Олексія Михайловича Виноградова (1889 – 1975), росіянина, уродженця м. Кисловодськ Ставропольського краю.

О.М. Виноградов у лавах РСЧА з 1917 р. Пройшов шлях від рядового солдата до полковника юстиції. Був активним учасником громадянської війни. У серпні 1920 р. «за відмінні бойові дії під час ліквідації бандитизму» (такий напис читаємо на металевій накладній пластині, розміщеній на дерев'яній кобурі – прикладі пістолета) командування 35-ї окремої стрілецької бригади нагородило його пістолетом системи Маузера [44].

З липня 1941 р. – на фронтах Великої Вітчизняної війни. Військовий юрист 1 рангу, згодом підполковник юстиції О.М. Виноградов обіймав посади голови Військового трибуналу Південного фронту, 44-ї та 28-ї армій. Був учасником оборонних боїв на території України, битви за Кавказ, де одержав важку контузію.

У 1944 – 1945 рр. у ході визволення Білорусії та боїв за Берлін О. Виноградов чотири рази відзначався подяками Верховного Головнокомандування. За постійне перебування у військах та вмилу роботу з особовим складом був нагороджений орденами: Леніна, тричі – Червоного Прапора, Вітчизняної війни I ст. та медалями. Після війни жив і працював у Києві [45].

У колекції нагородної вогнепальної зброї багато років зберігаються пістолет-кулемет системи Шпагіна (ППШ) та два пістолети-кулемети системи Судаєва (ППС).

Пістолет-кулемет ППШ був розроблений у 1940 р. конструктором Георгієм Семеновичем Шпагіним, а з 21 грудня цього ж року взятий на озброєння Червоної армії, де став наймасовішою автоматичною зброєю у роки Великої Вітчизняної війни. До кінця 1941 р. було виготовлено понад 90 000 пістолетів-кулеметів. Упродовж 1942 р. фронт отримав 1,5 млн ППШ, усього ж у роки війни було випущено понад 6 141 000 одиниць цієї зброї.

У будові цього пістолета-кулемета були застосовані нові конструктивні рішення, що значною мірою поліпшили його експлуатаційні характеристики. Лише ствол, зокрема його канал, вимагав ретельного доведення на металообробних верстатах, решта металевих деталей виготовлялися методом холодного штампування зі

сталевого листа, із застосуванням точкового й дугового електрозварювання. Прогресивна технологія його виготовлення давала значну економію металу, знижуючи трудомісткість, а використання дешевих і недефіцитних матеріалів дозволило в кілька разів зменшити собівартість. У цілому пістолет-кулемет виявився настільки простим, що його виробництво змогли освоїти навіть на неспеціалізованих машинобудівних заводах.

Висока надійність роботи цього пістолета-кулемета в будь-яких умовах досягалася простою його пристроїв. На випробуваннях ППШ показав рекордну «живучість» – із нього було зроблено 70 000 пострілів. Розбирався пістолет-кулемет Шпагіна всього на п'ять частин, що забезпечувало його швидке освоєння червоноармійцями.

Після закінчення війни, на початку 1950-х рр., ППШ був знятий з озброєння в СРСР і поступово замінений автоматом Калашникова. Однак ППШ тривалий час перебував на озброєнні армій інших держав і впродовж ХХ ст. застосовувався в збройних конфліктах по всьому світу, зокрема в ході бойових дій у Кореї, В'єтнамі, Анголі, Афганістані тощо [46].

Пістолет-кулемет ППС розроблений радянським конструктором-зброярем Олексієм Івановичем Судаєвим у 1942 р. й виготовлявся на Сестрорецькому заводі для постачання військ Ленінградського фронту. Під час проектування цієї зброї на озброєнні Червоної армії вже був пістолет-кулемет системи Шпагіна, що зарекомендував себе ефективним у бою і технологічним у виробництві. Проте в ППШ були й недоліки, зокрема великі габарити й маса, що значно ускладнювало застосування цієї зброї в умовах вузьких окопів і тісних приміщень, у міських боях, недостатньо зручним він був для розвідників, десантників й екіпажів бойових машин. До того ж, в умовах воєнного часу необхідно було знизити витрати на масове виробництво пістолетів-кулеметів.

Пістолет-кулемет ППС спроектований на основі компіляції проектів О.І. Судаєва та техника-лейтенанта І.К. Безручко-Висоцького (конструкція затвора й зворотної системи) у Ленінграді. У період блокади міста «дорогою життя» йшло продовольство для ленінградців, а назад із міста вивозили не тільки біженців, а й нову зброю.

У 1943 р. на озброєння була прийнята покращена версія пістолета-кулемета під назвою ППС-43 (з коротшим стволом і прикладом, зміцненим руків'ям зведення, прапорцем запобіжника й засувкою плечового опору, кожухом ствола й ствольною коробкою, об'єднаних в одну деталь). Усього до початку прориву блокади Ленінграда (в січні 1944 р.) було випущено 46 572 одиниці ППС. Пістолет-кулемет Судаєва зразка 1943 р. випускали в СРСР до 1945 р., а загалом було виготовлено близько 500 тис. одиниць ППС обох модифікацій. По війні пістолет-кулемет системи Судаєва був знятий з озброєння [47].

Нагородні пістолети-кулемети ППС і ППШ із фондів Меморіалу мають ідентичні написи на правій щічці руків'я: «Кращому комсомольцю-партизану від Центрального Комітету ЛКСМ України. Жовтень 1943 р.». Достеменно відомо, що зброя належала М. Андросову, В. Олейнику та В. Зимареву, учасникам руху Опору в окупованій Україні [48; 49; 50].

Михайло Васильович Андросов (1920 – 1962), росіянин, народився на Орловщині. Після закінчення Саратовської спецшколи підготовки організаторів партизанської боротьби був відправлений через лінію фронту до Сумського партизанського з'єднання. З жовтня 1942 р. до листопада 1944 р. – помічник комісара Сумського партизанського з'єднання з комсомольської роботи. За його ініціативою було створено комсомольські організації в усіх підрозділах з'єднання. Організатор політично-масової роботи з місцевим населенням, розповсюдження газет, листівок, зведень Радінформбюро. Учасник рейду на Правобережну Україну наприкінці 1942 р. – початку 1943 р., Карпатського рейду влітку 1943 р. Відзначився 3 – 4 серпня 1943 р. у Делятинському бою, очоливши штурмову комсомольську групу. Саме за відмінні бойові дії в ході Карпатського рейду Михайло Андросов був нагороджений пістолетом-кулеметом системи Судаєва.

Згодом у складі 1-ї Української партизанської дивізії ім. двічі Героя Радянського Союзу С.А. Ковпака брав участь у Західному та Варшавському рейдах. У березні 1944 р. у боях на р. Сян група комсомольців-розвідників під його командуванням підірвала військовий завод противника. 27 грудня 1943 р. комсомольській організації з'єднання за успішне форсування Дніпра, Десни, Дністра, Західного Бугу та за участь у визволенні 39 міст був вручений Червоний Прапор ЦК ВЛКСМ. У травні 1944 р. М.В. Андросов доповів УШПР, що комсомольці з'єднання пустили під укіс 63 ешелони противника та підірвали 140 мостів.

По війні М.В. Андросов мешкав у Запоріжжі, обіймав посади секретаря Запорізького обкому комсомолу, згодом секретаря Жовтневого райкому партії міста [51].

Що стосується В. Олейника та В. Зимарева, на жаль, їхні біографічні дані не встановлено. Відомо лише, що Віктор Іванович Зимарев – партизан Кам'янець-Подільського з'єднання ім. Ф.М. Михайлова, яке в 1943 р. здійснювало партизанські диверсії на комунікаціях противника. Однак беззаперечним залишається той факт, що обидва були активними учасниками боїв за визволення України й відзначені бойовою зброєю цілком заслужено.

Колекція нагородної вогнепальної зброї містить також пістолет Макарова (ПМ). Це зброя повоєнного періоду, адже пістолет був прийнятий на озброєння відразу по війні, після конкурсних випробувань цілого ряду зразків, розроблених конструкторами Ф.Т. Токаревим, С.Г. Симоновим, С.О. Коровіним, І.Я. Стечкиним, К.А. Баришевим, П.В. Воєводіним, І.І. Раковим, М.Ф. Макаровим та іншими. Пройшовши серію жорстких випробувань на надійність, кращим був визнаний зразок під 9-мм патрон, сконструйований колективом інженерів на чолі з Миколою Федоровичем Макаровим.

Виробництво нового пістолета було налагоджено в Іжевську в 1949 р. На озброєння Радянської армії, МВС та органів держбезпеки пістолет Макарова офіційно був прийнятий у 1951 р. Відмінні риси пістолета Макарова – простота конструкції і багатофункціональність деталей. Основна конструктивна перевага – ударно-спусковий механізм із самозвідним пристроєм, що дає можливість виконувати перший постріл без попереднього зведення курка [52].

На базі пістолета Макарова розроблено велику кількість бойових, службових і цивільних модифікацій. Його виробництво тривало понад 50 років. Лише в середині 1990-х рр. в Україні замість пістолета Макарова для правоохоронних органів держави КП «НВО «Форт» МВС України» розробило новий пістолет «Форт-12» під той же патрон, що й у ПМ. Нині пістолет «Форт-12» (виготовлений із легованої сталі, прикрашений гравіюванням і срібленням, із накладками на руків'я з коштовних порід дерева) є офіційно затвердженою Президентом України у квітні 1995 р. державною відзнакою [53]. Серед нагороджених відомі українці Герої України – перший льотчик-космонавт незалежної України Леонід Костянтинович Каденюк; учасник війни в Афганістані, нині голова Українського Союзу ветеранів Афганістану Сергій Васильович Червонописький та інші [54; 55].

Пістолетом Макарова, що зберігається у фондозбірні Меморіалу, був відзначений Георгій Юхимович Стогній (1909 – 1980), українець, уродженець м. Кременчука Полтавської області.

У лавах РСЧА від 1926 р. Учасник приєднання Західної України (1939 р.) та Бессарабії (1940 р.).

На фронті підполковник Г.Ю. Стогній у складі Південно-Західного фронту з перших днів війни. Обіймав посади начальника 1-го відділу Автобронетанкового управління, заступника командувача з бойового застосування та використання танкових військ 38-ї армії, начальника штабу 22-го танкового корпусу, а із серпня 1942 р. – заступника командувача бронетанкових і механізованих військ із бойового застосування 1-ї танкової армії. Був учасником оборонних боїв у прикордонні, Київської оборонної 1941 р., Харківської наступальної операції 1942 р. та Сталінградської битви.

З лютого 1943 р. – начальник штабу Управління командувача бронетанкових і механізованих військ Південного (4-го Українського) фронту, з березня 1944 р. – 1-го Українського фронту. Учасник визволення Лівобережної та Правобережної України, Польщі, боїв на території Німеччини, визволення Чехословаччини.

По війні генерал-майор танкових військ Г.Ю. Стогній продовжував службу в складі Центральної групи військ, згодом Приволзького та Прикарпатського військових округів, Групи радянських військ у Німеччині та Північної групи військ у Польщі. У 1959 р., у день 50-річчя, за бездоганну багаторічну службу в лавах Збройних сил командувач Північної групи військ нагородив його іменним пістолетом Макарова [56].

У 1963 – 1968 рр. – начальник кафедри загальної тактики й оперативного мистецтва Київського вищого артилерійського інженерного училища ім. Кірова. У грудні 1968 р. генерал-лейтенант Г.Ю. Стогній звільнений у запас. Мешкав у Києві [57].

Таким чином, суб'єктами та об'єктами дослідження стали 13 персоналій та стільки ж одиниць нагородної вогнепальної зброї з колекції Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років». Проаналізувавши музейне зібрання та дослідивши долі власників зброї, доходимо висновку, що всі нагороджені були учасниками Другої світової війни,

однак не всі одержали свою нагороду за мужність та героїзм, виявлені на її фронтах. П'ятеро відзначених – кадрові військові, які одержали свої нагороди за високий професіоналізм та вміння керувати військовими підрозділами ще у період створення та становлення РСЧА у 1920 – 1930-х рр., один – у 1950-х рр. минулого століття. Серед нагороджених – представники різних родів військ та військових спеціальностей: стрільці, танкісти, артилеристи, зв'язківці, військовослужбовці ВМФ. Бойовий та життєвий шлях більшості з них пов'язаний з Україною.

Колекція містить іменні пістолети двох Героїв Радянського Союзу. Чотири одиниці нагородної вогнепальної зброї належать партизанам і підпільникам, дві – дітям. Доля послала їм важкі випробування, які вони достойно витримали, ставши гідним прикладом для багатьох поколінь. Отже, навіть ця незначна за обсягом колекція нагородної вогнепальної зброї має не лише колекційне, джерелознавче, а й меморіальне значення.

Нагородна зброя є поширеним і почесним видом заохочення, частиною традицій збройних сил і одночасно джерелом вивчення витоків мужності й героїзму, високого морального обов'язку та патріотизму. Звитяга нашого народу у війнах і конфліктах минулого століття надихає на збереження історичної пам'яті та формування патріотичної свідомості як дієвого важеля подальшої розбудови України.

Джерела та література:

1. *Евланов В.А., Петров С.Д. Почетным оружием награжденные. – М., 1988. – С. 8 – 9.*
2. *Малий словник історії України. / Під ред. Смолія В.А., Кульчицького С.В., Майбороди О.М. та ін. – К. 1997. – С. 71.*
3. *Герасимчук В. Возвращение булавы Богдана Хмельницкого // День: газета. – 2004. – № 240.*
4. *Евланов В.А., Петров С.Д. Почетным оружием награжденные. – М., 1988. – С. 13.*
5. *Там само. – С. 14.*
6. *Там само. – С. 17.*
7. *Пронин А. Прибавка к ордену: «Наградить красными революционными шароварами!» // Коммерсантъ. Деньги: еженедельный журнал. – М., 2000. – № 18 (271).*
8. *Евланов В.А., Петров С.Д. Почетным оружием награжденные. – М., 1988. – С. 24.*
9. *Там само. – С. 24.*
10. *Там само. – С. 53.*
11. *Там само. – С. 70.*
12. *Там само. – С. 79.*
13. *Там само. – С. 92.*
14. *Там само. – С. 124.*
15. *Там само. – С. 24.*
16. *Там само. – С. 34.*
17. *Там само. – С. 55.*

18. Жук А.Б. Стрелковое оружие. – М., 1992. – С. 227.
19. Общедоступный электронный банк документов «Подвиг Народа в Великой Отечественной войне 1941 – 1945 гг.» / www.podvignaroda.mil.ru [электронный ресурс].
20. Пістолет системи Браунінга Героя Радянського Союзу І.М. Журби. // Фонди Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років» (далі – Фонди МКНМІВВВ). – КН-22857. – ЗТ-538.
21. Генеральний каталог. Журба І.М. // Там само.
22. Пістолет системи Браунінга М.Д. Ігнатова. // Там само. – КН-68059. – ЗТ-980.
23. Бойова характеристика Ігнатова М.Д. 26.01.1944 р. // Там само. – КН-257571. – Д-62232.
24. Бойова характеристика Ігнатова М.Д. 26.01.1944 р. // Там само. – КН-257573. – Д-62234.
25. Генеральний каталог. Ігнатов М.Д. // Там само.
26. Пістолет системи Браунінга Стеценка С.О. // Там само. – КН-187774. – ЗТ-1174.
27. Генеральний каталог. Стеценко С.О. // Там само.
28. Генеральний каталог. Добринов С.В. // Там само.
29. Пістолет системи Браунінга Добринова С.В. 1913 р. // Там само. – КН-212214. – ЗТ-1381.
30. Лист-подяка матері Добринова С.В. від командування Південно-Західного фронту. 4.08.1941 р. // Там само. – КН-212215. – Д-34771.
31. Пістолет системи Браунінга зразка 1906 р. Виговського В.С. // Там само. – КН-81299. – ЗТ-1038.
32. Генеральний каталог. Виговський В.С. // Там само.
33. Жук А.Б. Стрелковое оружие. – М., 1992. – С. 255.
34. Пістолет ТК (Тульський, системи Коровіна) зразка 1931 р. Героя Радянського Союзу Турбіна Д.І. // Фонди МКНМІВВВ. – КН-75061. – ЗТ-1029.
35. Герои Советского Союза. Краткий биографический словарь. – Т.2. – М., 1988. – С. 609.
36. Лист Турбіна Д.І. рідним. 1943 р. // Фонди МКНМІВВВ. – КН-215057. – Д-35290.
37. Обобщенный банк данных погибших и пропавших без вести в период Великой Отечественной войны / www.obd-memorial.ru [электронный ресурс].
38. Генеральний каталог. Турбін Д.І. // Фонди МКНМІВВВ.
39. Пістолет ТК (Тульський, системи Коровіна) Горячева С.Г. // Там само. – КН-22852. – ЗТ-533.
40. Генеральний каталог. Горячев С.Г. // Там само.
41. Пістолет ТК (Тульський, системи Коровіна) Шеховцева К.Г. // Там само. – КН-61458. – ЗТ-850.
42. Генеральний каталог. Шеховцев К.Г. // Там само.
43. Жук А.Б. Стрелковое оружие. – М., 1992. – С.235.
44. Пістолет системи Маузера Виноградова О.М. // Фонди МКНМІВВВ. – КН-17667. – ЗТ-242.

45. Генеральний каталог. Виноградов О.М. // Там само.
46. Шант К. Оружие пехоты: Энциклопедия стрелкового оружия. / Перев. с англ. / – М.: Омега, 2004. – С. 62.
47. Оружие Победы. Военно-исторический ордена Красной Звезды музей артиллерии, инженерных войск и войск связи. / Коллекция стрелкового оружия системы А.И. Судаева в собрании музея. К 75-летию со дня рождения конструктора А.И. Судаева. – Ленинград, 1988. – С. 26 – 45; Шант К. Оружие пехоты: Энциклопедия стрелкового оружия. / Перев. с англ. / – М.: Омега, 2004. – С. 63.
48. Пістолет-кулемет системи Судаєва (ППС) Андрінова М.В. // Фонди МКНМІВВВ. – КН-171. – ЗТ-27.
49. Пістолет-кулемет системи Судаєва (ППС) Олейника В. // Там само. – КН-172. – ЗТ-28.
50. Пістолет-кулемет системи Шпагіна (ППШ) Зимарева В.І. // Там само. – КН-515. – ЗТ-104.
51. Генеральний каталог. Андріосов М.В. // Там само.
52. Жук А.Б. Стрелковое оружие. – М., 1992. – С. 256.
53. Закон України «Про державні нагороди України»// <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1549-14>.
54. Генеральний каталог. Каденюк Л.К. // Фонди МКНМІВВВ.
55. Генеральний каталог. Червонописький С.В. // Там само.
56. Пістолет системи Макарова Стогній Г.Є. // Там само. – КН-3540. – ЗТ-193.
57. Генеральний каталог. Стогній Г.Є. // Там само.

© Оксана ЯНКОВЕНКО

НАГРАДНОЕ ОГНЕСТРЕЛЬНОЕ ОРУЖИЕ ИЗ КОЛЛЕКЦИИ МЕМОРИАЛЬНОГО КОМПЛЕКСА «НАЦИОНАЛЬНЫЙ МУЗЕЙ ИСТОРИИ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ 1941 – 1945 ГОДОВ»: ИСТОЧНИКОВЕДЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Анализируется коллекция «Оружие и техника», которая хранится в фондах Мемориального комплекса «Национальный музей истории Великой Отечественной войны 1941 – 1945 годов», в частности образцы наградного огнестрельного оружия. Освещается боевой путь участников Великой Отечественной войны, которые за свои военные достижения были отмечены огнестрельным оружием.

Ключевые слова: Мемориальный комплекс «Национальный музей истории Великой Отечественной войны 1941 – 1945 годов», наградное огнестрельное оружие, пистолет системы Браунинг, пистолет ТК, пистолет системы Маузера.

© Oksana YANKOVENKO

REWARD FIREARM FROM THE COLLECTION OF MEMORIAL COMPLEX "THE NATIONAL MUSEUM OF THE GREAT PATRIOTIC WAR 1941 – 1945": SOURCE RESEARCH

In the funds of the Memorial complex "The National Museum of the Great Patriotic War 1941 – 1945" preserved thousands of unique exhibits. An important component of the museum's collection is a group of "Arms and equipment", which now has nearly 2 000 units exhibits.

Of particular interest are samples of firearms – revolvers and pistols, sub-machine guns, rifles and shotguns, machine guns. Today the museum's collection contains more than 540 firearms soviet and foreign production, used in wars and local conflicts of the XX century.

The foundation of the collection was laid in 1974, when the funds transferred Memorial 147 firearms of different models and systems during World War II. Since then, the museum collection has almost quadrupled.

The subject of this paper is to study reward firearms, including an analysis of the collection is stored in the funds of the Memorial complex "The National Museum of the Great Patriotic War 1941 – 1945" and highlight the military way of the Great Patriotic War, which were marked firearms.

Reward weapon – a personalized weapon, which is honorable award for a special celebration soldiers for their military exploits and achievements. Usually on such weapon other than a corresponding inscription about differences and merits, specify the name and surname of the recipient. The inscription is done directly on the weapon or on the metal plate that is attached to the arm, on the sheath or holster.

Collection reward firearms of the Memorial has 13 units. The chronological scope of the rewarding – 1920 – 1959.

A significant number of the Great Patriotic War for military valor, courage and heroism, found in battles with the enemy, were awarded the Belgian Browning pistol. The museum collection has five award Browning pistol that belonged I. Zhurba, M. Ignatov, S. Stetsenko.

Often during the war owners of the reward firearms were children. In the eternal storage to the funds of the Memorial personally handed his Browning Dobrynov Sergei and Vladimir Vyhovsky.

In Soviet times as award handed pistol TC. Collection of reward firearms of the Memorial complex has 3 guns of this system, that belonged: D. Turbin, S. Goryachev, K. Shehovtsev.

In 1975 the collection of reward firearms of the Memorial appeared Mauser pistol, what wife of O.Vynogradov gave.

Even this small in terms of collection of reward firearms has collection and commemorative value. Reward weapons are common and honorable kind of promotion, part of the traditions of the armed forces and also a source of study of the origins of courage and heroism, high moral duty and patriotism. Victory of our people in wars and conflicts of the past century inspires preservation of historical memory and the formation of patriotic consciousness as an effective lever further development of Ukraine.

Keywords: Memorial complex "The National Museum of the Great Patriotic War 1941 – 1945"; reward firearms; Browning pistol; pistol TC; Mauser pistol.